

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली

आदेश

०७०-WO-०५२०

विषय:- उत्प्रेषण।

जिल्ला महोत्तरी बर्दीवास गा.वि.स. व.डा. नं. बस्ने रमेश कर्ण१ } निवेदक
जिल्ला धनुषा धनुषाधाम गा.वि.स. वडा नं. २ बस्ने विरेन्द्र साह१ }

बिरुद्ध

प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल, काठमाडौं१ }
छनौट समिति, लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौं१ } विपक्षी
नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरवार१ }

नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा ३२, १०७(२) अन्तर्गत दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर आदेश यसप्रकार छ:-

हामी निवेदक राष्ट्रको सेवा गर्न तत्पर नेपाली नागरिक हौं। हामी नेपाल प्रहरीमा रिक्त रहेको प्रहरी निरीक्षक (प्रशासन) पद खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा समावेशी प्रावधानअनुसार पूर्ति गर्न प्रहरी प्रधान कार्यालय नक्सालबाट मिति २०७०।०३।०५ गते प्रकाशित विज्ञापनअनुसार योग्यता प्राप्त व्यक्ति हौं। उक्त पदमा खुल्ला र समावेशीमा दरखास्त फारम भरी मिति २०७०।०५।१९, २०, २१ र २२ गते लोकसेवा आयोगबाट भएको लिखित परीक्षामा सम्मिलित भएका थियौं। मिति २०७०।०९।२१ गते बसेको लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय, छनौट समितिको बैठकले गरेको निर्णयमा हामी अनुत्तिर्ण भएका छौं। उक्त निर्णयमा समावेशी समूहतर्फ मागबमोजिम आवश्यक संख्यामा उम्मेदवारहरू उत्तीर्ण हुन नसकेको कोटा (२२ सिट) खुलामा समावेश गरी नतिजा तयार गरिएको छ। उक्त समावेशीको सिटको लागि पुनः विज्ञापन हुँदा हामी उम्मेदवार भई लिखित परीक्षामा उत्तीर्ण हुन लगभग निश्चित नै छ। उक्त समावेशी सिटहरू खुलामा गाभिएकोले हाम्रो संविधान प्रदत्त हक अधिकारमा आघात पुगेकोले नेपाल अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२, १०७ (२) अनुसार हाम्रो पनि हकदैया पुग्ने भएकोले यो रिट निवेदन गर्न आएका छौं।

नेपाल प्रहरीमा रिक्त रहेको निरीक्षक (प्रशासन) पद खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा समावेशी प्रावधानअनुसार पूर्ति गर्न प्रहरी प्रधान कार्यालयबाट मिति २०७०।०३।०५ गते प्रकाशित विज्ञापनअनुसार दरखास्त दिई मिति २०७०।०५।१९, २०, २१ र २२ गते लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालयबाट सञ्चालन भएको लिखित परीक्षाअनुसार मिति २०७०।०९।२१ गते बसेको लोकसेवा आयोगको छनौट समितिको बैठकले उत्तीर्ण भएको भनी गरेको निर्णय समावेशी सिद्धान्तविपरीत रहेको छ। उक्त निर्णयमा समावेशी समूहतर्फ मागबमोजिम आवश्यक संख्यामा उम्मेदवारहरू उत्तीर्ण हुन नसकेको पदलाई खुलामा समावेश गरी नतिजा तयार गरिएको छ जुन प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त २०६९ को दफा २ को उपदफा (३) को क्षेत्राधिकारभन्दा बाहिर छ।

विज्ञापनमा मधेशी समूहको माग सङ्ख्या १७, महिला १३ र दलित ९ जना प्रहरी निरीक्षकको लागि माग भएकोमा छनौट समितिले समावेशी अन्तर्गत आवश्यक सङ्ख्यामा उम्मेदवारहरू उत्तीर्ण हुन नसकेको भनी मधेशी १३, महिला ३ र दलित ६ पदलाई बिना कुनै आधार खुला नतिजामा गाभिने निर्णय गरेको छ। जुन नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को प्रस्तावना विपरीत रहेको छ।

सूचनामा समावेशी समूहतर्फ मागबमोजिम आवश्यक संख्यामा उम्मेदवारहरू उत्तीर्ण हुन नसकेको हुँदा उक्त सङ्ख्या खुलामा समावेश गरी नतिजा तयार गरिएको भनिए पनि कुन ऐनको आधारमा गरिएको हो भन्ने कुरा उल्लेख गरेको छैन। प्रहरी सेवामा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रियालाई व्यवस्थित, निष्पक्ष एवं पारदर्शी बनाउन नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १२६ को उपधारा (५) बमोजिम “सैनिक सेवा, सशस्त्र प्रहरी सेवा वा प्रहरी सेवा वा अन्य सरकार सेवामा पदमा नियुक्ति वा बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्तको विषयमा लोकसेवा आयोगको परापर्श लिनु पर्नेछ” भन्ने प्रावधान रहेको र सो प्रावधानअनुरूप प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ सामान्य सिद्धान्त बनाइएको छ। विपक्षीहरूले सो समावेशीतर्फको सिटलाई खुल्लातर्फ कुन ऐन, नियम वा सिद्धान्तलाई टेकेर खुलातर्फ गाभिएको हो भन्ने कुरा खुलाउन सक्नु पर्थ्यो। कानूनले बोल्दै नबोलेको विषय आफ्नो अनुकूल प्रचलित समावेशी सिद्धान्तविपरीत हुने गरी परीक्षाको नतिजा प्रकाशन गर्नु गैरकानूनी र गैरसंवैधानिक हुन्छ। यसकारण कानूनको अभावमा क्षेत्राधिकार बाहिर गई गरेको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिपाउँ।

नेपाल सरकारको मातहतमा रहने निजामती कर्मचारीको नियुक्ति, बढुवा निजामती सेवा ऐन, २०४९ बमोजिम हुने गरेको छ। प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त २०६९ को मूल आधार निजामती सेवा ऐन, २०४९ बमोजिम हुनुपर्ने हो। समावेशी वा आरक्षणको सामान्य सिद्धान्तले पनि एक वर्ष पास हुन नसकेको कोटा अर्को वर्ष सोही समूहअन्तर्गत राख्नुपर्ने राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय प्रचलन छ। जस्तै निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ को

उपदफा (१०) मा “उपदफा (७) बमोजिम छुट्याइएको दफामा जुन वर्षको लागि विज्ञापन भएको हो सो वर्ष हुने विज्ञापनमा उपयुक्त उम्मेदवार उपलब्ध हुन नसकेमा त्यस्तो पद अर्का वर्ष हुने विज्ञापनमा समावेश गर्नु पर्नेछ” भन्ने कुरा स्पष्ट गरेको छ। यसरी निजामती सेवा ऐनको यो समावेशीको प्रावधानलाई मातृ कानून (Mother Act) को रूपमा ग्रहण गरी अनुसरण गर्नुपर्ने हुन्छ।

विपक्षीहरूको उक्त निर्णयले नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १३(३) द्वारा प्रदत्त समानताको हक, धारा १८ द्वारा प्रदत्त रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी हकमा आघात पुगेको छ तथा धारा ३३(घ१) मुलुकको राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा समानुपातिक समावेशी गराउने व्यवस्थामा आधारित नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ पहिलो संशोधन धारा ३३ (घ१) पनि सान्दर्भिक छ।

प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को दफा २ को उपदफा (३) बमोजिमको समावेशीतर्फ जुन वर्षको लागि विज्ञापन गरिएको हो । सो वर्ष हुने विज्ञापनमा उपयुक्त उम्मेदवार उपलब्ध हुन नसकेमा त्यस्तो पदको बारेमा उल्लेख नगरेको अवस्थामा विपक्षीहरूले कुन कानूनलाई टेकेर नतिजा तयार गरेको हो भन्ने कानूनी आधार खुलाउन सकेको छैन। यसरी छनौट समिति क्षेत्राधिकारभन्दा बाहिर गई उक्त कार्य गर्दासमेत विपक्षी नं. ३ पनि सो गैरकानूनी कार्यलाई रोकेको देखिदैन।

यसरी प्रहरी प्रधान कार्यालयले प्रहरी निरीक्षकको विज्ञापनमा लोकसेवा आयोगको छनौट समितिले मिति २०७०।०९।२१ गतेमा समावेशी सिटलाई खुलामा समावेश गरी लिखित परीक्षामा उत्तीर्ण भनेर गरेको निर्णयले नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १३(३), धारा १८, धारा २१ द्वारा प्रदत्त मौलिक हकमा आघात पुगेको हुनाले लोकसेवा आयोग छनौट समितिको उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी समावेशीतर्फ सोही समूहमा प्रतिस्पर्धा हुने गरी पुनः विज्ञापन गर्नु गराउनु भनी अन्तरिमसहितको परामादेशको लगायत जो चाहिने उपयुक्त आज्ञा आदेश जारी गरिपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको निवेदन दावी।

निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी हुन नपर्ने आधार प्रमाण भए आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूलाई सूचना पठाउनु। निवेदकले माग गरेको अन्तरिम आदेशका सम्बन्धमा दुवै पक्षको कुरा सुनी निर्णयमा पुग्न वाञ्छनीय भएवाट मिति २०७०।१०।१९ गते हुने अन्तर्वार्ता नरोकी केवल योग्यता क्रमको पुछारमा पर्ने २२ जनालाई यो अन्तरिम आदेश जारी गर्ने वा नगर्ने विषयमा अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म नियुक्ति नदिनु भनी तत्कालिन अन्तरिम आदेश सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१ (१) अनुसार जारी गरिएको छ। यस तत्कालिन अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिने वा नदिने विषयमा छलफलका लागि उपयुक्त दिन तोकी विपक्षीहरूलाई सूचना दिई नियमानुसार पेस गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको एक न्यायाधीशको इजलाशबाट मिति २०७०।१०।१५ मा भएको आदेश।

प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ११(७) को उपनियम (३) बमोजिम आवश्यक सङ्ख्यामा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकी पदपूर्ति हुन नसकेमा यसरी नपुग भएको पद सङ्ख्या उपनियम (१) र (२) बमोजिम खुला प्रतियोगिताको लागि हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गर्ने व्यवस्था गरेको र उक्त नियमावली विरुद्धमा कुनै निवेदन जिकिरसमेत रहेको देखिदैन। प्रहरी नियुक्तिको कुरामा प्रहरी नियमावलीबमोजिम हुनेमा निवेदक निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ (१०) बमोजिम दुई पटक समावेशीतर्फ उम्मेदवारको चयनको प्रयास गर्नु पर्ने भनी आएको देखिन्छ। प्रहरी ऐन तथा नियममा निजामती सेवा नियमावलीको दफा ७(१०) मा भएको व्यवस्थाअनुरूप उपयुक्त उम्मेदवार उपलब्ध हुन नसकेमा त्यस्तो पद अर्को वर्ष हुने विज्ञापनमा समावेश गर्नु पर्ने व्यवस्था नभई एकै पटक उत्तीर्ण हुन नसकी पदपूर्ति नभएको पद खुला प्रतियोगिताको लागि हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गर्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ। तसर्थ निवेदन मागअनुरूप तत्काललाई अन्तरिम आदेश जारी नगर्दा सुविधा र सन्तुलनको दृष्टिबाट कुनै अपुरणीय क्षति हुने अवस्थासमेत नदेखिदा अन्तरिम आदेश जारी हुने अवस्था देखिन आएन। अतः यस अदालतबाट मिति २०७०।१०।१५ मा जारी भएको अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिन मिलेन भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको संयुक्त इजलाशको मिति २०७०।११।२५ को आदेश।

परीक्षामा संलग्न समावेशी उम्मेदवार त्यस्तो समावेशी अन्तर्गतको समूहको लागि दिइएको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेको कुरालाई रिट निवेदक स्वयंले रिट निवेदनमै प्रष्ट्याउनु भएको छ। प्रहरी सेवाको लागि प्रहरी ऐन, २०१२ तथा प्रहरी नियमावली, २०४९ र नेपालको संविधान २०६३ को धारा १२६ को उपधारा (५) बमोजिम लोकसेवा आयोगको सहमति बमोजिम तर्जुमा भएको “प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बहुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९” ले समेत समावेशी समूहअन्तर्गत संलग्न उम्मेदवार तोकिएबमोजिमको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेमा त्यस्तो पद सङ्ख्यालाई खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने सिट सङ्ख्यामा समावेश गर्न रोक लगाएको अवस्था नरहेकाले मौजुदा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ११ को उपनियम (७) मा भएको कानूनी प्रावधानभित्र रही समावेशी समूहअन्तर्गत उत्तीर्ण हुन नसकेको त्यस्तो पद सङ्ख्यालाई सोही विज्ञापन अन्तर्गतको खुल्ला प्रतियोगिताको परीक्षामा उत्तीर्ण उम्मेदवारहरूले प्राप्त गरेको अङ्कको आधारमा योग्यताक्रम अनुसार समावेश गर्ने गरी मिति २०७०।०९।२१ मा भएको पदपूर्ति समितिको निर्णयअनुसार प्रहरी निरीक्षक पदको लिखित परीक्षाको परीक्षाफल प्रकाशित गरिएको कार्य निवेदक जिकिरबमोजिम नभई कानूनले दिएको अख्तियारीभित्र रही भए गरेकोले सो काम कारवाहीका सम्बन्धमा दिएको रिट निवेदन खारेजभागी छ। खारेज गरी पाउँ। समावेशी समूह अन्तर्गत तोकिएको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेको त्यस्तो पद संख्या पूर्ति गर्नेतर्फ अर्को विज्ञापनबाट गर्ने गरी तयारी गर्दा समय लम्बिन जाने र लामो समयसम्म त्यस्तो दरबन्दी खाली हुन गई समग्रमा प्रहरी सेवाबाट सम्पादन गरिने शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने समेतका काम कारवाहीमा प्रत्यक्षरूपमा नकारात्मक असर पर्न जाने भएबाट समेत समावेशी समूहमा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकेको

सङ्ख्यालाई खुल्ला प्रतियोगिताको लागि लिइएको परीक्षामा प्राप्त अङ्कका आधारमा योग्यताक्रमअनुसार नतिजा प्रकाशित गरिएको हो। तत्काल भएको परीक्षामा रिट निवेदक आफूहरू अनुतिर्ण भएको कारणले मनगढन्ते तर्क गरी लिएको रिट निवेदन जिकिरबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था नरहेकोले रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको विपक्षी गृह मन्त्रालयको लिखित जवाफ।

तोकिएबमोजिमको परीक्षामा संलग्न समावेशी उम्मेदवार त्यस्तो समावेशीअन्तर्गतको समूहमा आवश्यक पर्ने पद सङ्ख्याअनुसार उत्तीर्ण हुन नसकेको कुरालाई स्वयं विपक्षीले पनि स्वीकार गरिरहनु भएकोछ। प्रहरी सेवाको लागि प्रहरी ऐन, २०१२ तथा प्रहरी नियमावली, २०४९ आकर्षित हुने र नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १२६ को उपधारा (५) बमोजिम लोकसेवा आयोगको सहमतिमा कार्यान्वयनमा रहेको प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को दफा २ मा समावेशी समूह अन्तर्गत संलग्न उम्मेदवार तोकिए बमोजिमको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेमा त्यस्तो पद सङ्ख्या कसरी पूर्ति गर्ने भन्ने सम्बन्धमा कुनै व्यहोरा उल्लेख नभएबाट मौजुदा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ११ को उपनियम ७ मा उपनियम ३ बमोजिम छुट्याइएको पदमा कुनै दरखास्त नपरेमा वा आवश्यक सङ्ख्यामा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकी आवश्यक सङ्ख्यामा पदपूर्ति हुन नसकेमा त्यसरी नपुग भएको पद सङ्ख्या उपनियम १ र ३ बमोजिमको खुल्ला प्रतियोगिताका लागि हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गरिने छ भन्ने स्पष्टकानूनी प्रावधानभित्र रही समावेशी समूहअन्तर्गत उत्तीर्ण हुन नसकेको त्यस्तो पद सङ्ख्यामा सोही विज्ञापनअन्तर्गतको खुल्ला प्रतियोगितामा संलग्न तोकिएको परीक्षामा उत्तीर्ण उम्मेदवारलाई प्राप्त अङ्कको आधारमा समावेश गर्ने गरी मिति २०७०।०९।२१ मा भएको निर्णयलाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने होइन।

प्रहरी सेवामा रिक्त पदमा बढुवाबाट पूर्ति गर्ने सन्दर्भमा त्यस्तो दरबन्दी खाली भएको ३ महिनाभित्र पूर्ति गरिसक्नु पर्ने भनी प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनुपर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को दफा ४५ मा व्यवस्था भए पनि खुल्ला प्रतियोगिताबाट पूर्ति गर्नु पर्ने दरबन्दी के कति समयभित्र पूर्ति गरिसक्नु पर्ने हो भन्ने कुरा नत उल्लेखित सिद्धान्त नत मौजुदा प्रहरी ऐन तथा नियमावलीमा नै उल्लेख भएबाट खुल्ला प्रतियोगिताबाट पूर्ति गर्नु पर्ने दरबन्दी के कति समयभित्र पूर्ति गरिसक्नु पर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा कानूनमा यकीन नभएको अवस्थामा समावेशी समूह अन्तर्गत तोकिएको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेको त्यस्तो पद सङ्ख्या पूर्ति गर्ने तर्फ अर्को विज्ञापनबाट गर्ने गरी तयार गर्दा अवश्य पनि लामो समयसम्म त्यस्तो दरबन्दी खाली हुन गई समग्रमा प्रहरी सेवाबाट सम्पादन गरिने काम कारवाहीमा असर पर्न जाने कुरामा दुईमत छैन। प्रहरी सेवाको लागि निजामती सेवा ऐन आकर्षित नहुने हुँदा निवेदन खारेज भागी छ भन्नेसमेत व्यहोराको विपक्षी प्रहरी प्रधान कार्यालयको लिखित जवाफ।

नियमबमोजिम आजको दैनिक मुद्दा पेसी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलाससमक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न निवेदन सहितका सम्पूर्ण कागजातहरूको अध्ययन गरी

विपक्षीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णजीवी घिमिरेले प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ११ को उपनियम (७) मा भएको कानूनी व्यवस्था अनुसार समावेशी समूहअन्तर्गत उत्तीर्ण हुन नसकेको पद सङ्ख्यालाई सोही विज्ञापन अन्तर्गतको खुल्ला प्रतियोगिताको परीक्षामा उत्तीर्ण उम्मेदवारहरूले प्राप्त गरेको अङ्कको आधारमा योग्यताक्रम अनुसार समावेश गर्न मिल्ने देखिएको अवस्था हुँदा सोही कानूनी व्यवस्थाअनुसार पदपूर्ति समितिले मिति २०७०।०९।२१ मा निर्णय गरी प्रहरी निरीक्षक पदको लिखित परीक्षाको परीक्षाफल प्रकाशित गरिएको कार्यले निवेदकहरूको संविधान प्रदत्त हकमा आघात नपरेको हुँदा निवेदन खारेज हुनु पर्छ भनी प्रस्तुत गर्नु भएको वहस समेत सुनियो।

उल्लिखित तथ्य एवं विद्वान सहन्यायाधिवक्ताले प्रस्तुत गर्नु भएको वहस जिकिरसमेतको सन्दर्भमा निवेदन माग अनुसारको आदेश जारी गर्नु पर्ने नपर्ने के रहेछ सो सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा प्रहरी प्रधान कार्यालयबाट मिति २०७०।०३।०५ गते प्रकाशित विज्ञापनअनुसार लोकसेवा आयोगबाट भएको लिखित परीक्षामा संलग्न उम्मेदवारहरूमा समावेशीअन्तर्गत उत्तीर्ण हुन नसकेको पद सङ्ख्या क्रमशः मधेशी १३, महिला ३ र दलित ६ गरी २२ पद सङ्ख्या अन्तरिम संविधानको धारा १३(३), ३३(घ१) तथा प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को दफा २ को उपदफा (३) मा भएको कानूनी प्रावधान विपरीत हुनेगरी उल्लेखित उत्तीर्ण हुन नसकेको समावेशी पद सङ्ख्या सोही विज्ञापनको खुल्ला समूहमा संलग्न लिखित परीक्षामा संलग्न हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गर्ने गरी मिति २०७०।०९।२१ मा पदपूर्ति समितिबाट भएको निर्णय गैरकानूनी भएकोले उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी समावेशीतर्फ सोही समूहमा प्रतिस्पर्धा हुने गरी पुनः विज्ञापन गर्नु गराउनु भनी आदेश गरीपाउँ भन्ने निवेदकहरूको मुख्य निवेदन दावी रहेको देखिन्छ।

निवेदकहरूको उल्लिखित दावीलाई इन्कार गरी परीक्षामा संलग्न समावेशी उम्मेदवार त्यस्तो समावेशीअन्तर्गतको समूहमा आवश्यक पर्ने पद सङ्ख्याअनुसार उत्तीर्ण हुन नसकेको कुरालाई स्वयं विपक्षीले पनि स्वीकार गरेको, प्रहरी सेवाको लागि निजामति सेवा ऐन आकर्षित नभइ प्रहरी ऐन, २०१२ तथा प्रहरी नियमावली, २०४९ आकर्षित हुने र लोकसेवा आयोगको सहमतिमा कार्यान्वयनमा रहेको प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को दफा २ मा समावेशी समूह अन्तर्गत संलग्न उम्मेदवार तोकिएबमोजिमको परीक्षामा उत्तीर्ण हुन नसकेमा त्यस्तो पद सङ्ख्या कसरी पूर्ति गर्ने भन्ने सम्बन्धमा कुनै व्यहोरा उल्लेख नभएबाट मौजुदा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ११ को उपनियम ७ मा उपनियम ३ बमोजिम छुट्याइएको पदमा कुनै दरखास्त नपरेमा वा आवश्यक सङ्ख्यामा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकी आवश्यक सङ्ख्यामा पदपूर्ति हुन नसकेमा त्यसरी नपुग भएको पद सङ्ख्या उपनियम १ र २ बमोजिमको खुल्ला प्रतियोगिताका लागि हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गरिने छ भन्ने स्पष्टकानूनी

प्रावधानभित्र रही समावेशी समूहअन्तर्गत उत्तीर्ण हुन नसकेको त्यस्तो पद सङ्ख्यामा सोही विज्ञापनअन्तर्गतको खुल्ला प्रतियोगितामा संलग्न तोकिएको परीक्षामा उत्तीर्ण उम्मेदवारलाई प्राप्त अङ्कको आधारमा समावेश गर्ने गरी पदपूर्ति समितिले मिति २०७०।०९।२१ मा गरेको निर्णय कानून सम्मत रहेको भनी विपक्षीहरूले लिखित जवाफ फिराएको देखिन्छ।

विपक्षीहरूले लिखितजवाफमा उल्लेख गरेको प्रहरी नियमावली, २०४९ को (बाह्रौं संशोधन, २०६३) को नियम ११ मा पदपूर्ति गर्ने तरिका उल्लेख गरी सोको उपनियम १ मा रिक्त रहेको प्रहरी निरीक्षक र प्रहरी सहायक निरीक्षकको पदमा पचास प्रतिशत खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा र पचास प्रतिशत बहुवाद्वारापदपूर्ति गरिनेछ भनी र उपदफा २ मा प्रहरी जवान र प्रहरी परिचर पदमा शत प्रतिशत खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति गरिनेछ भन्ने व्यवस्था हरेको देखिन्छ भने सोही नियमावलीको उपनियम ३ मा उपनियम (१) र (२) बमोजिम खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति गर्दा प्रहरी सेवालार्ई समावेशी बनाउन खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पूर्ति हुने पदमध्ये पैतालीस प्रतिशत पद छुट्याई सो प्रतिशतलाई शतप्रतिशत मानी देहायबमोजिमका उम्मेदवार बीचमा मात्र छुट्टाछुट्टै प्रतिस्पर्धा गराइ पदपूर्ति गरिनेछ भनी महिला बीस प्रतिशत, आदिवासी जनजाति बत्तीस प्रतिशत, मधेसी अठाइस प्रतिशत, दलित पन्ध्र प्रतिशत, पिछडिएको क्षेत्र पाँच प्रतिशत भन्ने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ। त्यसैगरी नियम ११ को उपनियम ७ मा उपनियम (३) बमोजिम छुट्याइएको पदमा कुनै दरखास्त नपरेमा वा आवश्यक संख्यामा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकी आवश्यक संख्यामा पदपूर्ति हुन नसकेमा त्यसरी नपुग भएको पद संख्या उपनियम (१) र (२) बमोजिमको खुल्ला प्रतियोगिताका लागि हुने उम्मेदवारबाट पूर्ति गरिने छ भनी समावेशीको लागि छुट्टयाइएको पदमा आवश्यक संख्यामा उम्मेदवार उत्तीर्ण हुन नसकी पदपूर्ति हुन नसकेमा नपुग भएको पद संख्या खुल्ला प्रतियोगिताबाट पूर्ति गरिने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ।

तथ्यगतरूपमा हेर्दा प्रहरी प्रधान कार्यालय मानवश्रोत विकास विभाग भर्ना तथा छनौट शाखाले २०७०।३।५ मा नयाँ भर्ना सम्बन्धी सूचना प्रकाशित गरी प्रहरी निरीक्षकको पदमा खुल्ला तर्फ ७६ जना, आदिवासी जनजाति तर्फ २० जना, मधेशी तर्फ १७ जना, महिला तर्फ १३ जना, दलित तर्फ ९ जना र पिछडिएको क्षेत्र तर्फ ३ जना समेत गरी कूल १३८ जनाको लागि विज्ञापन गरेको निवेदनसाथ पेश भएको सूचनाबाट देखिन्छ। उक्त प्रकाशित सूचनाअनुसार २०७०।५।१९, २०, २१ र २२ गते परिक्षा समेत भइ २०७०।९।२१ को छनौट समितिको निर्णयानुसार उत्तीर्ण उम्मेदवारहरूको नामावली समेत प्रकाशित भएको देखिन्छ। उक्त नामावली प्रकाशित गर्दा मधेशी तर्फ माग संख्या १७ मा ४ जना, महिला तर्फ माग संख्या १३ मा १० र दलित तर्फ माग संख्या ९ मा ३ जनाको नाम प्रकाशित गरी अनुतिर्ण भएका मधेशी तर्फका १३, महिला तर्फका ३ र दलित तर्फका ६ जना गरी २२ जना अनुतिर्णहरूको पद संख्यालाई समेत समावेश गरी ९८ जना कायम गरी व्यहोरा समेत जनाइ खुल्ला तर्फ नतिजा प्रकाशित गरेको देखिन्छ। प्रहरी नियमावली, २०४९ को (बाह्रौं संशोधन, २०६३) को नियम ११ को उपनियम (७) मा भएको उल्लिखित

कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा सो अनुसार अनुतिर्ण उम्मेदवारहरूको पद संख्यालाई खुल्ला तर्फ समावेश गरी नतिजा प्रकाशित गर्न मिल्नेनै देखियो। निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ को उपदफा (१०) मा उपदफा (७) बमोजिम छुट्याइएको दफामा जुन वर्षको लागि विज्ञापन भएको हो सो वर्ष हुने विज्ञापनमा उपयुक्त उम्मेदवार उपलब्ध हुन नसकेमा त्यस्तो पद अर्को वर्ष हुने विज्ञापनमा समावेश गर्नु पर्नेछ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएकोले सोही व्यवस्थालाई अनुसरण गरिनु पर्ने निवेदन जिकिर भए पनि प्रहरी ऐन विशेष ऐन भएको र प्रहरीको पदपूर्ति सम्बन्धमा सोही विशेष ऐन अनुसार तर्जुमा गरिएको प्रहरी नियमावलीमा भएको व्यवस्थानै अनुसरण गरिनु पर्ने हुँदा निजामती सेवा ऐनको व्यवस्था अनुसरण गरिनु पर्ने भन्ने निवेदकहरूको निवेदन दावी स्वीकार्य देखिएन।

अतः विज्ञापित प्रहरी निरीक्षकको परिक्षामा अनुतिर्ण भएको तथ्यलाई निवेदकहरूले निवेदनमा नै स्वीकार गरेको तथा प्रहरी नियमावली, २०४९ को (बाह्रौं संशोधन, २०६३) को नियम ११ को उपनियम (७) मा भएको व्यवस्था अनुसारनै निवेदन दावी अनुसारको अनुतिर्ण पद संख्याहरूलाई भएको कानूनी व्यवस्था बमोजिम खुल्लामा समावेश गरी नतिजा प्रकाशित गरेको विपक्षीहरूको कार्यले निवेदकहरूको नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १३(३) द्वारा प्रदत्त समानताको हक, धारा १८ द्वारा प्रदत्त रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी हकमा आघात पुगेको रहेछ भनी मान्न मिल्ने नदेखिँदा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिलेन। निवेदकहरूको प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाईदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत (उपसचिव) :- हरिकृष्ण श्रेष्ठ

कम्प्युटर अपरेटर :- गीता घिमिरे

इति संवत् २०७२ साल भाद्र ३१ गते रोज ५ शुभम्..... ।